

Szóbeli tan – Rabbinikus irodalom

Válogatott fejezetek a Misnából

3. Berakhot 1: *halakha és aggada, tórai és rabbinikus törvények*

Biró Tamás

birot@or-zse.hu, <http://birot.web.elte.hu/>

2021. február 23.

Praktikus dolgok (ismétlés)

- A kurzus honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2021-Misna/>

Kérdés az előző heti előadással kapcsolatban?

<http://birot.web.elte.hu/Misna> (a félév végéig)

- Sillabusz: <http://birot.web.elte.hu/courses/2021-Misna/Misna-2021.pdf>

- Biró Tamás: birot@or-zse.hu, birot@birot.hu

<http://birot.web.elte.hu/>, <http://www.birot.hu/>

- Fogadóóra: csütörtök 14:00 – 15:30 + emailés egyeztetés alapján.

- Pótlás, ha elmaradna óra?

Praktikus dolgok (ismétlés)

1. éves MA-sok számára:

- A kurzus kódja: KT-103
- A kurzus kreditértéke: 4 kredit (azaz $4 \times 30 = 120$ munkaóra)
- A kurzus időpontja: Kedd 10:15 – 11:45, Teams
- Kurzusleírás: <http://birot.web.elte.hu/courses/2021-Misna/Misna-2021.pdf>.

A jegyszerzés módja (ismétlés)

Pedagógiai cél: folyamatos munka + a jegy többféle elemből álljon össze, ne csak egyetlen teljesítménytől függjön.

- Max. 4×10 pont: az egyes feladatokkal a félév során.
Aki többet ad be, annak a legjobb négy alkalom számít be a jegybe.
- Max. 30 pont: *take-home* vizsga során.
- Max. 30 pont: szemináriumi dolgozattal (ld. az előző dián).
- Nem kap félév végi aláírást az,
aki legalább két alkalommal nem adott be feladatot a félév során.
- Max. 100 pont. Az elégséges alsó ponthatára 50 pont.
A jeles alsó ponthatára 85 pont.

A klasszikus rabbinikus irodalom térben és időben (ismétlés)

*Sok lépésben
fogjuk finomítani*

	Palesztina	Babilónia
Tannaitikus kor: (kb. 70 – kb. 220)	Misna Toszefta Halakhikus midrásgyűjtemények ...	---
Amorai kor: (kb. 220 – kb. 500)	Jeruzsálemi Talmud aggadikus midrásgyűjtemények ...	Babilóniai Talmud

A zsidó lakosság nagy része mezőgazdaságból élt

- Az ókori hellenizálódott városi zsidó lakossággal ellentétben...
- ... a Misna és a két Talmud elsősorban falusi és kisvárosi közegben, falusi és kisvárosi közegben élők számára születtek, falusi és kisvárosi közegből származó, falusi és kisvárosi közegben élő rabbik által.
- Mezőgazdaság, helyi kisipar és kiskereskedelem.
Ritka kivételek: pl. távolsági kereskedelem.
- Rabbiniikus központok közepes és kisméretű városokban:
Jeruzsálemben nem élhettek zsidók. A Római Birodalom nagyvárosaiban (pl. Róma, Alexandria) alig ismert rabbiniikus tevékenység. Bagdad csak az arab korban válik rabbiniikus központtá.

A Misna szerkezete

(ismétlés)

- Hat rend (*szeder*, סדר)

1. *Zeraim* ('magvak')

2. *Moed* ('ünnep, idő')

3. *Nasim* ('nők')

4. *Nezikin* ('károk')

5. *Kodasim* ('szentségek')

6. *Tohorot* ('tisztaság[ok]')

- 63 traktátus (*maszekhet / maszekhta*, מסכת / מסכתא)

- 525 fejezet
(*perek*, פרק)

- 4224 misna משנה
(kisbetűvel!)

Minden héten kb. 1 fejezetet olvasunk a szövegolvasásokon

Előző héten:

Nezikin rend > *Avot* traktátus > 1. fejezet

Ezen a héten:

Zeraim rend > *Berakhot* traktátus > 1. fejezet

Két alapfogalom: *halákha* és *aggáda*

- Halákha (הלכה): a zsidó vallásjog rendszere

A szó eredete: *h.l.k.* gyök 'menni' > 'menés' > 'járandó út'

NB: Ellenzem, hogy fogalmak meghatározását összekeverjük a fogalmat megjelölő szó eredetével.

- Aggáda (אגדה, eredetileg: 'elbeszélés'): „minden más, minden ami nem halakha”

- Narratívák: (a szó mai jelentése: 'legenda, mítosz')
 - Bibliai elbeszélések és azok értelmezése
 - Biblia utáni történetek (pl. rabbik élete, a II. Szentély lerombolása)
- A vallásjogi rendszerbe nem szigorúan illeszkedő erkölcsi tanítások, útmutatások
- (Hittételek)
- Folklór: mesék, viccek, példabeszédek, stb. De halákhán kívüli népszokások, babonák is.

Nincs mindig éles határ: szokások fokozatos halakhizálódása...

FACTSHEET:

Zeraim rend

- Rend (*szeder*): *Zeraim* ('Magvak', a Misna 1. rendje)
- Traktátus (*maszekhet*): 11 traktátus
B^erakhot,
Pea, D^emai, Kilaim, S^eviit, T^erumot,
Maaszerot, Maaszer seni, Hala, Orla, Bikkurim.
- Fejezetek száma: 74 fejezet
- Fő téma: mezőgazdasági törvények. Kivétel: *Berakhot* traktátus.
- Tórai forrás, alapszöveg, háttér: lásd az egyes traktátusoknál.

FACTSHEET:

Zeraim rend

- Rend (*szeder*): *Zeraim* ('Magvak', a Misna 1. rendje)
- Traktátus (*maszekhet*): 11 traktátus
B^erakhot,
Pea, D^emai, Kilaim, S^eviit, T^erumot,
Maaszerot, Maaszer seni, Hala, Orla, Bikkurim.
- Fejezetek száma: 74 fejezet
- Fő téma: mezőgazdasági törvények. Kivétel: *Berakhot* traktátus.
- Tórai forrás, alapszöveg, háttér: lásd az egyes traktátusoknál

*Igazából nem része Zeraimnak?
Van kapcsolat: ételre áldások?*

FACTSHEET:

Berakhot traktátus

- Rend (*szeder*): *Zeraim* ('Magvak', a Misna 1. rendje)
- Traktátus (*maszekhet*): *Berakhot* ('Áldások', a renden belül az 1. traktátus)
- Fejezetek száma: 9
- Fő téma: S^ema „olvasása”, imák, áldások, hétköznapi és szombati liturgia.
- Tórai forrás: Deut. 6:7, 11:19 (Sma); 8:10 (étkezés utáni áldás); más témákhoz nincs vagy csak áttételes forrás.
- Érdekesség: Egyedüli traktátus a *Zeraim* rendben, amelyhez van *gemara* a Jeruzsálemi és a Babilóniai Talmudban is.

A *Berakhot* traktátus és a zsidó liturgia

- 1-3. fejezet: *Sema* és áldásai, valamint kivételek
- 4-5. fejezet: *Amida* (= *Smone eszré* = *Tefilla* = Főimádság) szabályai
- 6. fejezet: Különböző ételfajták fogyasztása előtti áldások
- 7. fejezet: Étkezés utáni áldások
- 8. fejezet: *Kiddus* [= szombat és ünnepnapok megszentelése]
és *havdala* [= szombat és ünnepnapok elbúcsúztatása]
- 9. fejezet: Egyéb alkalmi áldások

Írásbeliséggel rendelkező vallások szentiratokkal

Két hete:

- Kánon, kanonizáció:
 1. Lezárják az adott szövegtörzset.
 2. A korpusz társadalmi (kulturális, vallási) jelentőségre tesz szert.
 3. Az iskolai tananyag részévé, sőt központi elemévé válik (régebben bemagolták).
 4. Hivatkoznak, utalnak rá (explicit és implicit formában egyaránt).
Intertextualitás: az egyik szöveg, bizonyos céllal, utal a másik szövegre, vagy idéz belőle.
 5. Értelmezik (exegézis, hermeneutika), kommentárok születnek hozzá.

- A szent szövegek nyelvezete *archaizálódik*:
 - Idővel változik a nyelv (zsidók esetén: áttérés az arámira, majd judeo-nyelvekre).
 - A kanonizált szöveg nyelve egyre régebbinek hangzik (archaikus nyelv), majd...
 - ... egyre kevésbé lesz érthető – *magyarázni kell* a nyelvet.
- A szent szövegek mint a teológia, etika és a vallásjog forrása:
 - A leírt szöveg nem beszél. Minden értelmezés kérdése (pl. parancs? kérdés? irónia?).
(Héber Biblia: magánhangzók hiányában még több jelentés lenne lehetséges.)
 - Ami leírva: mit jelent pontosan? adott szituációban hogyan alkalmazandó? stb.
 - Ami nincs leírva, de „oda értendő”.
 - Akár leírva, akár nem: *miért?*

Két hete:

Deut. 6:4–9

[RUF] ⁴Halld meg, Izráel: A Istenünk, egyedül az ÚR! ⁵Szeresd azért az URat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből! ⁶Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked. ⁷Ismételgesd azokat fiaid előtt, és beszélj azokról, akár a házádban vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, akár fölkelysz! ⁸Kösd azokat jelként a kezedre, és legyenek fejdíszként a homlokodon; ⁹írd föl azokat házad ajtófélfáira és a kapuidra!

? kézre való tefillin

? fejre való tefillin

? mezuzá

A szent szövegek komme

Egy példa:

- Exod. 23:19, Exod. 34:26 és Deut. 14:21
- Szokásos fordítás: „ne főzd meg a gödölyét az anyja tejében”
- De miért? Felmerülő kérdések:

- Hogyan olvassuk ki (az eredetileg pontozatlan) szöveget?
hēleb 'zsiradék' hālāb 'tej'
- Akkor most mi a jelentés: 'anyja tejében' vagy 'anyja zsiradékában'?
- Mi következik ebből: nem főzhetem [meg] a gödölyét az anyja tejében × 3.
- **Szóbeli tan**: 1. emlősállat húsát nem főzhetem tejben; 2. [más által] együtt főzött tejes-húsost nem fogyaszthatok; 3. hasznát sem húzhatok belőle (+ rabbinikus tilalom a szárnyashúsról, étkészletre, stb. vonatkozóan).
- Mi az oka a tilalomnak? Más előírásokkal kapcsolat? Mire (nem) érvényes?

hālāb 'tej'.

14:21: לא-תבשל גְּדִי בְחֵלב אִמוֹ
a gödölyét anyja tejében”.

Szóbeli tan
(I. Mózesnek):
hālāb 'tej'.

ileg pontozatlan) szöveget?

Deut. 6:4–9

[RUF] ⁴Halld meg, Izráel: Az ÚR a mi Istenünk, egyedül az ÚR! ⁵Szeresd azért az URat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből! ⁶Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked. ⁷Ismételgesd azokat fiaid előtt, és **beszélj azokról**, akár a házádban vagy, akár úton jársz, akár **lefekszel**, akár **fölkelsz!** ⁸Kösd azokat jelként a kezedre, és legyenek fejdíszként a homlokodon; ⁹írd föl azokat házádban ajtófélfáira és a kapuidra!

KOMMENTÁR

A Sema

? elmondásának a parancsolata

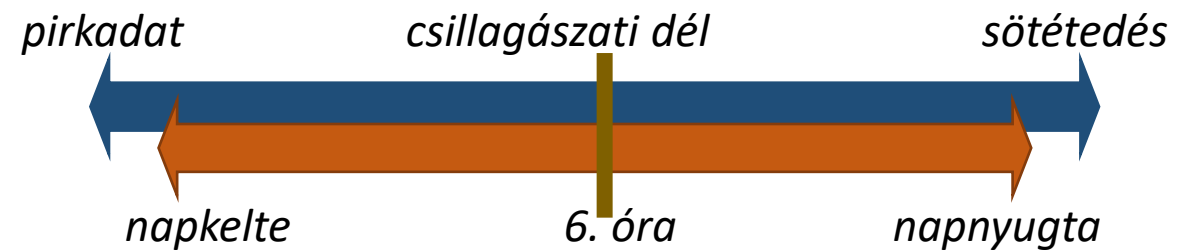

Misna
Berakhot 1:1

Misna
Berakhot 1:2

A nap beosztása

Télen rövidebb, nyáron
hosszabb 1 nappali
halakhikus óra (éjjel fordítva).

- Saot zmanijot:
 - 1 halakhikus óra = a nappal 1/12-e, ill. az éjszaka 1/12-e
 - Nappal = pirkadattól sötétedésig (*Magen Avraham*) vagy napkeltétől napnyugtaig (*Gra*).
- Fontos határpontok:
 - עלות השחר *alot ha-saḥar* 'a hajnal feljövedele', pirkadat
 - משיכיר *mi-se-jakkir* 'amikor [az ember] felismeri [a fehér és a kék közti különbséget]'
 - נץ החמה *nec ha-ḥama* napkelte
 - חצות היום *ḥacot ha-jom* 'a nap közepe', (csillagászati) dél
 - חצות הלילה *ḥacot ha-lajla* 'az éj közepe', (csillagászati) éjfél
 - שקיעת החמה *skiat ha-ḥama* napnyugta
 - צאת הכוכבים *cet ha-kokhavim* 'a csillagok feljövedele', sötétedés

Valamint ld. még a következő dián is...

Lekathila: amire lehetőség szerint törekedni kell.
Bediavad: érvényes, amennyiben másként alakult.

A nap beosztása

	-tól	-ig
<i>Reggeli Sma, tfillin, talit</i>	<i>mi-se-jakkir</i> <u>bediavad</u> : pirkadattól	Sma: délelőtt 3. óra vége Tfillin, talit: napnyugta
<i>Esti Sma</i>	sötétedés	<u>Tórailag</u> : pirkadat <u>Rabbinikusan</u> : <i>ḥacot</i>
<i>Saḥrit Amida</i>	<u>Lekathila</u> : napkelte <u>Bediavad</u> : előtte valamivel	<u>Lekathila</u> : 4. óra vége <u>Bediavad</u> : <i>ḥacot ha-jom</i>
<i>Minḥa Amida</i>	<i>minḥa gedola</i> : 6,5. óra <i>minḥa ketana</i> : 9,5. óra	<u>Lekathila</u> : napnyugta <u>Bediavad</u> : sötétedés
<i>Maariv Amida</i>	<i>plag ha-minḥa</i> : 10 3/4 óra	

https://www.myzmanim.com/

[Español](#)
[Русский](#)
[Português](#)
[Français](#)
[Deutsch](#)
[עברית](#)

“ Right now, I am faxing the times for Peking, China to a family traveling there so their mother can get stem-cell therapy. Thanks to MyZmanim, they will know when to daven and when to light Shabbos candles. ”
 — Rabbi Yaakov Lavon, Kiryat Sefer, Israel
[DONATE NOW](#) [LEARN MORE](#)

Help Keep MyZmanim Going
 US Tax deductible

[Search MyZmanim](#)

• What can I enter?

Please click the blue button beside the desired location.

Hungary > Budapest > Budapest

Not what you were looking for?
 List all locations called Budapest.

Right now, people are looking up... [א' כפר סבא](#) · [תל אביב יפו](#) · [קצרין](#) · [כוכב יעקב](#) · [ירושלים](#) · [בית שמש](#) · [כרמיאל](#) · [קרית יערים](#) · [בית דית](#)

[Donate](#) · [Copyright](#) · [Disclaimer](#) · [Contact us](#)

Ld. még a **Kaluach** nevű programot / appot is.

Current time 10:14 AM

If the above time is not correct, please tell us immediately and do not use the zmanim on this page.
 Do not rely on zmanim times to the last moment.

Dawn	72 minutes as 16.1 degrees	4:40:24	עלות השחר 72 דקות לפי 16.1 מעלות
Earliest talis & tefillin 	Sun is 10.2 degrees below horizon	5:15:34	זמן ציצית ותפילין 10.2 מעלות תחת האופק
Sunrise**	Level region at sea level	6:11:04	הנץ החמה** בגובה פני הים מישור
Latest shema Magen Avraham	Using 72 minutes as 16.1 degrees	8:17:41	סוף זמן קריאת שמע מגן אברהם לפי 72 דקות במעלות
Latest shema Gra & Baal HaTanya		9:02:57	סוף זמן קריאת שמע גר"א ובעל התניא
Latest shachris Gra & Baal HaTanya		10:00:15	סוף זמן תפילה גר"א ובעל התניא
Midday		11:54:51	חצות היום
Earliest mincha	<i>Lechumra</i>	12:24:51	מנחה גדולה לחומרא
Plag hamincha	Gra & Baal HaTanya	4:27:01	פלג המנחה גר"א ובעל התניא
Sunset**	Level region at sea level	5:38:39	שקיעת החמה** בגובה פני הים מישור
Nightfall - 3 stars emerge	36 minutes as degrees	6:24:11	לילה - צאת ג' כוכבים 36 דקות במעלות
Nightfall - 72 minutes		6:50:39	לילה - 72 דקות

A héber nyelv korszakai:

Bibliai héber > **misnai / rabbinikus héber**

> középkori héber > modern héber

Misna Berakhot 1:1

מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים עד חצות רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר

מעשה שבאו בניו מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע אמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות ולא זו בלבד אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר הקטר חלבים ואברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר וכל הנאכלין ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה:

Misna *Berakhot* 1:1

Uri Asaf fordítása (2015)

<http://www.szombat.org/hagyomany-tortenelem/misna-magyarul>

Mikor mondják az esti *smát*? Rabbi Eliezer szerint, akkortól, ahogy a *kohánim* bemennek, hogy egyenek az adományból, az [éj] első harmadjának végéig. Bölcseink szerint éjfélig. Rábán Gámliel azt mondja: Amíg hajnalodni kezd. Egyszer történt, hogy a fiai [későn] tértek meg az ivóból és azt mondták apjuknak: Még nem mondtunk *smát*. Azt mondta nekik: Még hajnal előtt kötelesek vagytok mondani. De nem csak ez, hanem minden olyan parancsolat, amely a bölcsek szerint „éjfélig” kötelező, az első hajnali fénysugár megjelenéséig teljesítendő. Az [áldozat] zsírjának és belső részeinek elégetése teljesítendő az első hajnali fénysugárig. Azok [az áldozatok], melyek húsát aznap kell elfogyasztani, elégetésük hajnalig kötelező. Ha így van, [hogy hajnalig halasztható] miért mondták a bölcsek, hogy „éjfélig”? Hogy távol tartsák az embert a vétectől.

Misna *Berakhot* 1:1

Uri Asaf fordítása (2015)

<http://www.szombat.org/hagyomany-tortenelem/misna-magyarul>

K: Mikor mondják az esti *smát*? **V:** Rabbi Eliezer szerint, **akkortól, ahogy a kohánim bemennek, hogy egyenek az adományból, az [éj] első harmadjának végéig.** Bölcseink szerint **éjfélig.** Rábán Gámliel azt mondja: **Amíg hajnalodni kezd.**

Egyszer történt, hogy a fiai [későn] tértek meg az ivóból és azt mondták apjuknak: Még nem mondtunk *smát*. Azt mondta nekik: Még hajnal előtt kötelesek vagytok mondani.

De nem csak ez, hanem minden olyan parancsolat, amely a bölcsek szerint „éjfélig” kötelező, az első hajnali fénysugár megjelenéséig teljesítendő. Az [áldozat] zsírjának és belső részeinek elégetése teljesítendő az első hajnali fénysugárig. Azok [az áldozatok], melyek húsát aznap kell elfogyasztani, elégetésük hajnalig kötelező. Ha így van, [hogy hajnalig halasztható] miért mondták a bölcsek, hogy „éjfélig”? **Hogy távol tartsák az embert a vétektől.**

Misna *Berakhot* 1:1

Megfigyelendő:

- Halákhikus kérdés és az arra adott válasz *(valamint másra adott válasz)*
- Egymástól eltérő válaszok — mi ezen válaszok viszonya?
 - Eltérő hagyományt kapott a mesterétől?
 - A bibliai szöveget vagy a korábbi rabbinikus forrásokat másként értelmezi?
 - Eltérő logikai következtetéseket használ?
- Halákha és aggáda viszonya (ld. mBer. 1:3-t is) • *(le-ka-t̥hila és be-di-avad)*

• **Tórai törvény** és **rabbinikus rendelet**

mi-de-orajta

מדאורייתא

mi-de-rabbanan

מדרבנן

Avot 1:1: „(...) a Nagy Gyülekezet férfiai
(...) három dolgot mondtak: (...)
építsetek **kerítést** (védfalat) **a Tórának!**”

Misna *Berakhot* 1:1

Megfigyelendő:

- A rabbinikus tevékenység területei:

- (1) jogalkalmazás-bíráskodás, (2) tanítás, (3) jogértelmezés-jogalkotás.

Vö. mAvot 1:1: „Legyetek óvatosak az ítéletben, állítsatok sok tanítványt,
és készítsetek kerítést/védfalat a Tórának!”

jogértelmezés = Tóra-értelmezés + jogalkotás (ld. rabbinikus rendeletek)

- m*Berakhot* 1:1: a Biblia-értelmezés mint jogértelmezés

rabbi Eliezer: ובשכבך = 'amikor **le**fekszel' ↔ *rabban Gamliel*: ובשכבך = 'amikor fekszel'

- m*Berakhot* 1:1: jogalkotás 1: סיג לתורה „kerítés a Tórának”

„... akkor miért mondták a bölcsek? Hogy távol tartsák az embert a bűntől.”

- m*Berakhot* 1:4: jogalkotás 2: további rabbinikus rendeletek,
amelyek kiegészítik a tórai törvényeket.

Misna *Berakhot* 1:2

מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן רבי אליעזר אומר בין תכלת לכרתי וגומרה עד הנץ החמה רבי יהושע אומר עד שלש שעות שכן דרך בני מלכים לעמוד בשלש שעות הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה:

Mikor mondják a reggeli *Smát*? Mikor az égszínkék színe a fehértől megkülönböztethető. Rabbi Eliezer azt mondja: Mikor az égszínkék a póréhagyma színétől [megkülönböztethető] de a napkelténél nem később. Rabbi Josua azt mondja: A harmadik óráig, mivel a királyfiak szokása a harmadik órában felkelni. Aki ekkor vagy később mondja, nem veszít. Az olyan, mintha a Tórából olvasna. (Ford. Uri Asaf, szombat.org)

Lekathila: amire lehetőség szerint törekedni kell.
Bediavad: érvényes, amennyiben másként alakult.

A nap beosztása

	-tól	-ig
<i>Reggeli Sma, tfillin, talit</i>	<i>mi-se-jakkir</i> <u>bediavad</u> : pirkadattól	Sma: délelőtt 3. óra vége Tfillin, talit: napnyugta
<i>Esti Sma</i>	sötétedés	<u>Tórailag</u> : pirkadat <u>Rabbinikusan</u> : <i>ḥacot</i>
<i>Saḥrit Amida</i>	<u>Lekathila</u> : napkelte <u>Bediavad</u> : előtte valamivel	<u>Lekathila</u> : 4. óra vége <u>Bediavad</u> : <i>ḥacot ha-jom</i>
<i>Minḥa Amida</i>	<i>minḥa gedola</i> : 6,5. óra <i>minḥa ketana</i> : 9,5. óra	<u>Lekathila</u> : napnyugta <u>Bediavad</u> : sötétedés
<i>Maariv Amida</i>	<i>plag ha-minḥa</i> : 10 3/4 óra	

https://www.myzmanim.com/

[Español](#)
[Русский](#)
[Português](#)
[Français](#)
[Deutsch](#)
[עברית](#)

“ Right now, I am faxing the times for Peking, China to a family traveling there so their mother can get stem-cell therapy. Thanks to MyZmanim, they will know when to daven and when to light Shabbos candles. ”
 — Rabbi Yaakov Lavon, Kiryat Sefer, Israel
[DONATE NOW](#) [LEARN MORE](#)

Help Keep MyZmanim Going
 US Tax deductible

• What can I enter?

Please click the blue button beside the desired location.

Hungary > Budapest > Budapest

Not what you were looking for?
List all locations called Budapest.

Right now, people are looking up... א' כפר סבא · תל אביב יפו · קצרין · כוכב יעקב · ירושלים · בית שמש · כרמיאל · קרית יערים · בית דית

[Donate](#) · [Copyright](#) · [Disclaimer](#) · [Contact us](#)

Ld. még a **Kaluach** nevű programot / appot is.

Current time 10:14 AM

If the above time is not correct, please tell us immediately and do not use the zmanim on this page.
Do not rely on zmanim times to the last moment.

Dawn		עלות השחר
72 minutes as 16.1 degrees	4:40:24	72 דקות לפי 16.1 מעלות
Earliest talis & tefillin		זמן ציצית ותפילין
Sun is 10.2 degrees below horizon	5:15:34	10.2 מעלות תחת האופק
Sunrise**		הנץ החמה**
Level region at sea level	6:11:04	בגובה פני הים מישור
Latest shema Magen Avraham		סוף זמן קריאת שמע מגן אברהם
Using 72 minutes as 16.1 degrees	8:17:41	לפי 72 דקות במעלות
Latest shema Gra & Baal HaTanya	9:02:57	סוף זמן קריאת שמע גר"א ובעל התניא
Latest shachris Gra & Baal HaTanya	10:00:15	סוף זמן תפילה גר"א ובעל התניא
Midday	11:54:51	חצות היום
Earliest mincha		מנחה גדולה
Lechumra	12:24:51	לחומרא
Plag hamincha		פלג המנחה
Gra & Baal HaTanya	4:27:01	גר"א ובעל התניא
Sunset**		שקיעת החמה**
Level region at sea level	5:38:39	בגובה פני הים מישור
Nightfall - 3 stars emerge		לילה - צאת ג' כוכבים
36 minutes as degrees	6:24:11	36 דקות במעלות
Nightfall - 72 minutes	6:50:39	לילה - 72 דקות

Misna *Berakhot* 1:3

בית שמאי אומרים בערב כל אדם יטו ויקראו ובבוקר יעמדו שנאמר (דברים ו) **ובשכבך ובקומך** ובית הלל אומרים כל אדם קורא כדרכו שנאמר (דברים ו) **ובלכתך בדרך** אם כן למה נאמר ובשכבך ובקומך בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים. אמר ר' טרפון אני הייתי בא בדרך והטייתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה:

Bet Sámáj azt mondja: Este minden ember fekvé mondja a *smát*, reggel állva mondja, mivel az [ima] így szól: „Ha lefekszel és ha felkelsz”. *Bet Hilel* azt mondja: Mindenki szokása szerint mondja, mert [az imában az is] írva van: „Ha úton jársz.” Akkor miért mondták, hogy „ha lefekszel és ha felkelsz?” Ez arra vonatkozik, hogy az ember este lefekszik és reggel felkel. Rabbi Tarfon azt mondta: Úton voltam és ledőltem, [hogy *smát* imádkozzak] *Bet Sámáj* [előírása] szerint jártam el és ezzel veszélybe sodortam magam az útonállóknak miatt. [A bölcsek] azt mondták neki: Bajba sodortad magad, mert megszegted *Bet Hilel* utasításait. (Ford. Uri Asaf, szombat.org)

Misna *Berakhot* 1:4

בשחר מברך שתיים לפנייה ואחת לאחרייה ובערב שתי' לפנייה ושתי' לאחרייה אחת ארוכה ואחת קצרה מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר לקצר אינו רשאי להאריך לחתום אינו רשאי שלא לחתום ושלא לחתום אינו רשאי לחתום:

Reggel két áldást mond előtte (a Sma előtt), és egyet utána. Este kettőt előtte és kettőt utána, egy hosszút és egy rövidet. Ahol előírták, hogy hosszabbítsák meg, ott nem szabad lerövidíteni; [ahol előírták, hogy] lerövidíteni, ott nem szabad meghosszabbítani; [áldással] lezárni, ott nem szabad nem lezárni; [ha előírták] nem lezárni, ott nem szabad lezárni.

Két alapfogalom: *halákha* és *aggáda*

- Halákha (הלכה): a zsidó vallásjog rendszere
 A szó eredete: *h.l.k.* gyök 'menni' > 'menés' > 'járandó út'
- Aggáda (אגדה, eredetileg: 'elbeszélés'): „minden más, minden ami nem halakha”
 (a szó mai jelentése: 'legenda, mítosz')
 - Narratívák:
 - Bibliai elbeszélések és azok értelmezése
 - Biblia utáni történetek (pl. rabbik élete, a II. Szentély lerombolása)
 - A vallásjogi rendszerbe nem szigorúan illeszkedő erkölcsi tanítások, útmutatások
 - (Hittételek)
 - Folklór: mesék, viccek, példabeszédek, stb. De halákhán kívüli népszokások, babonák is.
 Nincs mindig éles határ: szokások fokozatos halakhizálódása...

mBerakhot 1:5

izgalmas története

A széderesti Haggada,

valamint Misna *Berakhot* 1:5

és egy puccs...

(OMZSA-haggáda, p. 13.)

Rabbi Eleazar ben Azarja⁷ ezen az éjjelen a következőket tanította: csaknem hetven éves vagyok már és mindeddig nem hallottam meggyőző bizonyítékát annak, hogy az Egyiptomból való kiszabadulásról éjjel is meg kell emlékezni, amíg Ben Zóma⁸ egy tórabeli versből ki nem következtette. Azt tanítja ugyanis az Írás: meg kell emlékezned a napról, melyen kivonultál Egyiptom országából „életed minden napján“.⁹ „Életed napjain“ csak a nappalokat értheted, de „életed minden napján“ már az éjjeleket is. A bölcsek azonban másképp magyarázzák e tórai verset, szerintük: „életed napjain“ csak ezt a világot jelenti, „életed minden napján“ már a messiási időket is.¹⁰

Deut 16,3: „Ne egyél hozzá kovászos ételt! Hét napon át nyomorúságos kovásztalan kenyeret egyél hozzá, mert sietve jöttél ki Egyiptomból. **Így emlékezz életed minden napján arra a napra, amelyen kijöttél Egyiptomból!**” [RÚF]

Deut 16:

(RÚF)

¹ Ügyelj az ábíb hónapra, és tarts páskát Istenednek, az ÚRnak, mert ábíb hónapban hozott ki téged Egyiptomból – egy éjjel – Istened, az ÚR. ² Páskaáldozatul vágj le Istenednek, az ÚRnak juhot vagy marhát azon a helyen, amelyet kiválaszt az ÚR, hogy ott lakjék a neve. ³ Ne egyél hozzá kovászos ételt! Hét napon át nyomorúságos kovásztalan kenyeret egyél hozzá, mert sietve jöttél ki Egyiptomból. **Így emlékezz életed minden napján arra a napra, amelyen kijöttél Egyiptomból!**

ג לֹא-תֹאכַל עָלָיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל-עָלָיו מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזוֹן יֵצְאֶתָּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת-יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

A Sema 3. része: Num 15,37–41 (RÚF)

³⁷ Azután ezt mondta Mózesnek az ÚR: ³⁸ Szólj Izráel fiaihoz, és mondd meg nekik, hogy csináljanak bojtokat a ruhájuk szegélyére, nemzedékről nemzedékre, és tegyenek a szegélyen levő bojtokra kék bíbor zsinórt.

³⁹ Arra való ez a bojt, hogy valahányszor ránéztek, emlékezzetek az ÚR minden parancsolatára, teljesítsétek azokat, és ne csábítson el titeket se a szívetek, se a szemetek, amelyek paráznaságba vihetnek benneteket, ⁴⁰ hanem emlékezzetek, és teljesítsétek minden parancsolatomat, és szentek legyetek Istenetek előtt. ⁴¹ Én, az ÚR vagyok a ti Istenetek, aki kihoztalak benneteket Egyiptomból, hogy Istenetek legyek. Én, az ÚR vagyok a ti Istenetek!

A széderesti Haggada,

valamint Misna *Berakhot* 1:5

(OMZSA-haggáda, p. 13.)

Rabbi Eleazar ben Azarja⁷ ezen az éjjelen a következőket tanította: csaknem hetven éves vagyok már és mindeddig nem hallottam meggyőző bizonyítékát annak, hogy az Egyiptomból való kiszabadulásról éjjel is meg kell emlékezni, amíg Ben Zóma⁸ egy tórabeli versből ki nem következtette. Azt tanítja ugyanis az Írás: meg kell emlékezned a napról, melyen kivonultál Egyiptom országából „életed minden napján“.⁹ „Életed napjain“ csak a nappalokat értheted, de „életed minden napján“ már az éjjeleket is. A bölcsek azonban másképp magyarázzák e tórai verset, szerintük: „életed napjain“ csak ezt a világot jelenti, „életed minden napján“ már a messiási időket is.¹⁰

Deut. 16,3: „Ne egyél hozzá kovászos ételt! Hét napon át nyomorúságos kovásztalan kenyeret egyél hozzá, mert sietve jöttél ki Egyiptomból. **Így emlékezz életed minden napján arra a napra, amelyen kijöttél Egyiptomból!**” [RÚF]

A széderesti Haggada, valamint Misna *Berakhot* 1:5

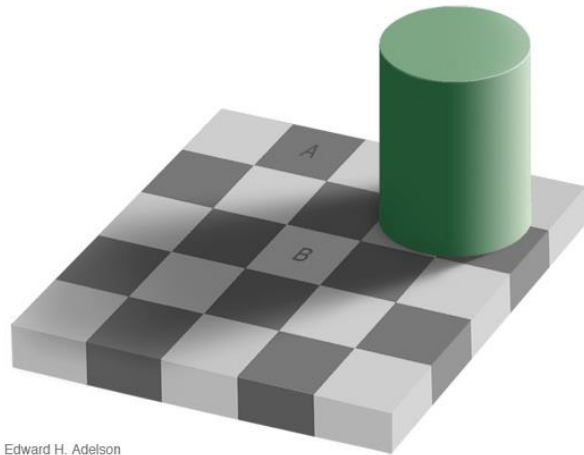
Magyarázat: Deut. 16,3-ban olvassuk peszah ünnepe kapcsán: „*Ne egyél hozzá kovászos ételt! Hét napon át nyomorúságos kovásztalan kenyeret egyél hozzá, mert sietve jöttél ki Egyiptomból. Így emlékezz életed minden napján arra a napra, amelyen kijöttél Egyiptomból!*” [RUF].

Rabbi Eleazar ben Azarja (i.sz. 2. század eleje) felteszi a kérdést: honnan tudjuk, hogy ebben a versben a „nap” szó nem a nappalra, hanem a 24 órás napra – vagyis az éjszakára is – vonatkozik? Ugyanazt a szöveget megtaláljuk két, közel egykorú gyűjteményben is: a peszahi *Haggadában* és a *Misna* nevű törvénykódexben:

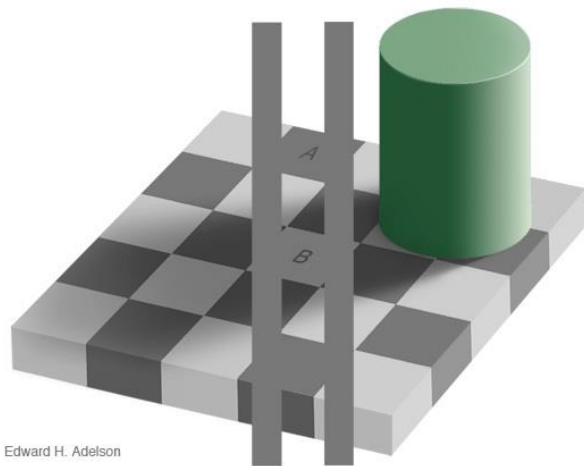
- A **Haggada** kontextusában a kérdés értelme: honnan tudjuk, hogy peszahkor nem csak nappal, hanem este, a széder estén is meg kell emlékezni a kivonulásról?
- A **Misna** kontextusában, a *Sma* törvényei kapcsán: honnan tudjuk, hogy a *Sma* harmadik részét (amelynek a végén az egyiptomi kivonulásról van szó) este is el kell mondani? Hiszen a Num. 15-beli szakasz nagy rész a *cicit* parancsolatáról szó, ami csak nappal érvényes (amikor láthatjuk, vö. a 39. verssel).

A válasz: a Deut. 16,3-beli *minden* (לֵךְ) szó redundánsnak tűnik, de a Tórában nincs redundancia. Új információ: vagy az, hogy az „életed teljes – 24 órás – napjain”, vagy az, hogy „az eljövendő élet napjain” is.

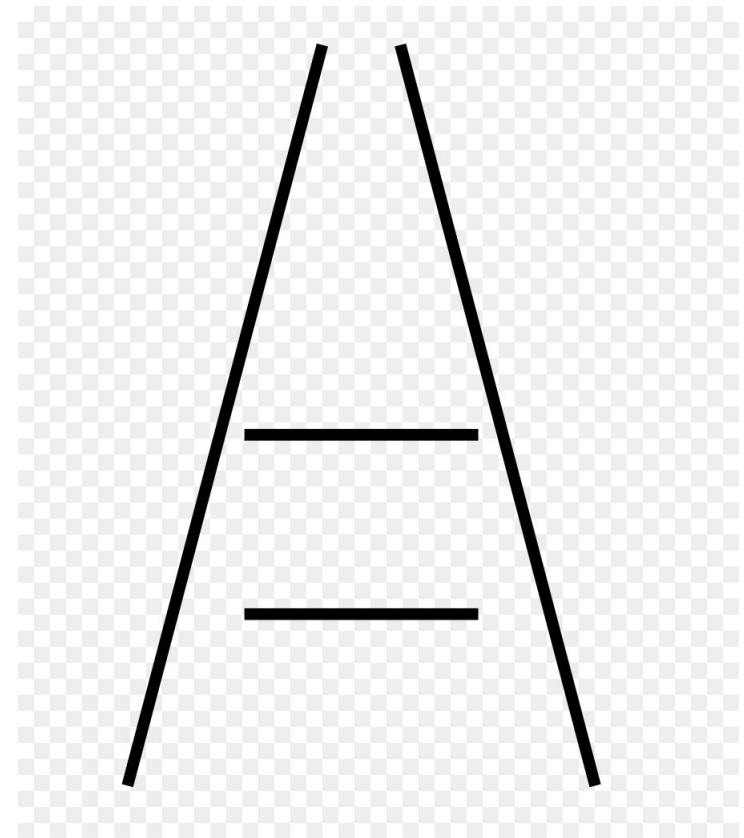
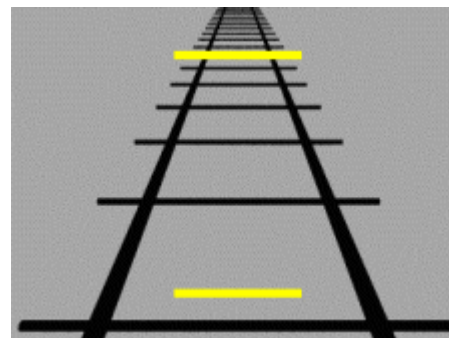
A szöveg a kontextusában kap értelmet:
ugyanaz más kontextusban = más értelmet kap

Edward H. Adelson

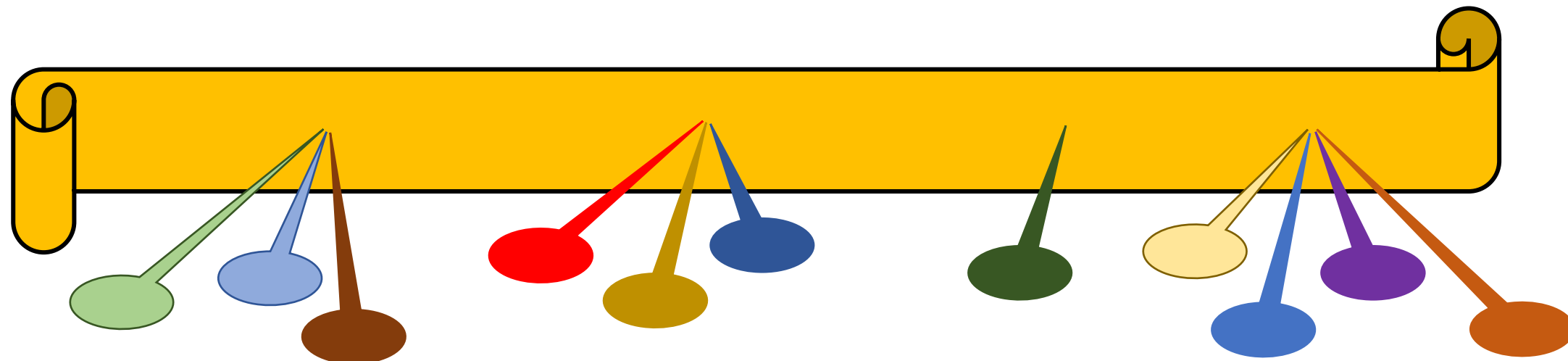
Edward H. Adelson

Ponzo-illúzió:

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Ponzo-ill%C3%BAzi%C3%B3>

Bibliaértelmezés, hagyománycsomagok, rabbiniikus művek (*Misna, midrásgyűjtemények, Haggáda*)

midrásgyűjtemények:
- halákhikus midrások

Misna
Toszefta

széderesti
Haggáda

- aggádikus midrások

barajták

Jeruzsálemi Talmud
Babilóniai Talmud

??

TANAITIKUS

KORSZAK

AMÓRAI

KORSZAK

A „hagyománycsomagok” elrendezési formái:

- *Midrásgyűjtemények:* a bibliai szöveg rendjében
- *Misna, Toszefta:* tematikusan: 6 rend, 63 traktátus (→ fejezetek, misnák)
- *Barajta:* szabadon „lebegő” hagyománycsomag, amelyet a két Talmud egyikében idéznek.
- *Haggáda:* a peszahi széderest rendje
- ?? szabadon „lebegő” hagyománycsomag, amely elveszett, vagy más formában maradt fenn (pl. utalások piijutokban, középkori kommentárok)

Következő órákra

- A héber nyelv történetéről:
 - „A héber nyelv története” c. szakasz, in: Bíró Tamás és Bányai Viktória: Az északnyugati sémi nyelvek – ugariti, héber, arámi, in: Zólyomi Gábor (szerk.): *Ókori és keleti nyelvek és írások*. [Egyetemi jegyzet](#). Bölcsészkonzorcium. 2006.
<http://www.biroth.hu/publications/seminyelvek/#hb-tort>
 - Chaim Rabin: *A Short History of the Hebrew Language*. Orot publication, 1973.
(https://www.adath-shalom.ca/rabin_he.htm), ezen belül: [5. fejezet](#).
- Következő hétre: Misna *Pea* 1. fejezet
- Két hét múlva (*Sabbat* traktátus): Biblia *Exod.* (= 2Mózes) 20. és 35. fejezetek

Első beadandó / beadható feladat

- Olvassa el az Encyclopaedia Judaica következő szócikkét:
Daniel Sperber: Synagogue, The Great. In Michael Berenbaum and Fred Skolnik (eds.), *Encyclopaedia Judaica*, 2nd ed., vol. 19, Macmillan Reference USA, 2007, pp. 383–385.
[http://birot.web.elte.hu/courses/2021-Misna/readings/Synagogue The Great.pdf](http://birot.web.elte.hu/courses/2021-Misna/readings/Synagogue%20The%20Great.pdf).
- Írjon egy kb. 1,5 – 2 oldal terjedelmű esszét arról, amelynek tézise a következő:
a *Nagy Gyülekezet (Kneszet ha-gedola)* történelmileg létezett.
- Az esszé terjedelmének kb. 40%-ban érveljen a tézis *mellett*. Majd a terjedelem kb. 40%-ban érveljen a tézis *ellen*. Végül foglaljon állást: mely érveket tekinti erősebbnek? Tud határozottan dönteni? Vagy csak valószínűbb az egyik álláspont?
- Használja a következő szavakat, kifejezéseket: *történelmileg hiteles / nem hiteles / megbízható / nem megbízható forrás; émikus, étikus; elfogult; kronológia*.
- Határidő: 2021. március 2 (szerda), 10:00. Beadás: emailben, pdf formátumban.

*Köszönöm a figyelmet,
és viszlát jövő héten!*